ISSN 0026-8852

MØLLEN

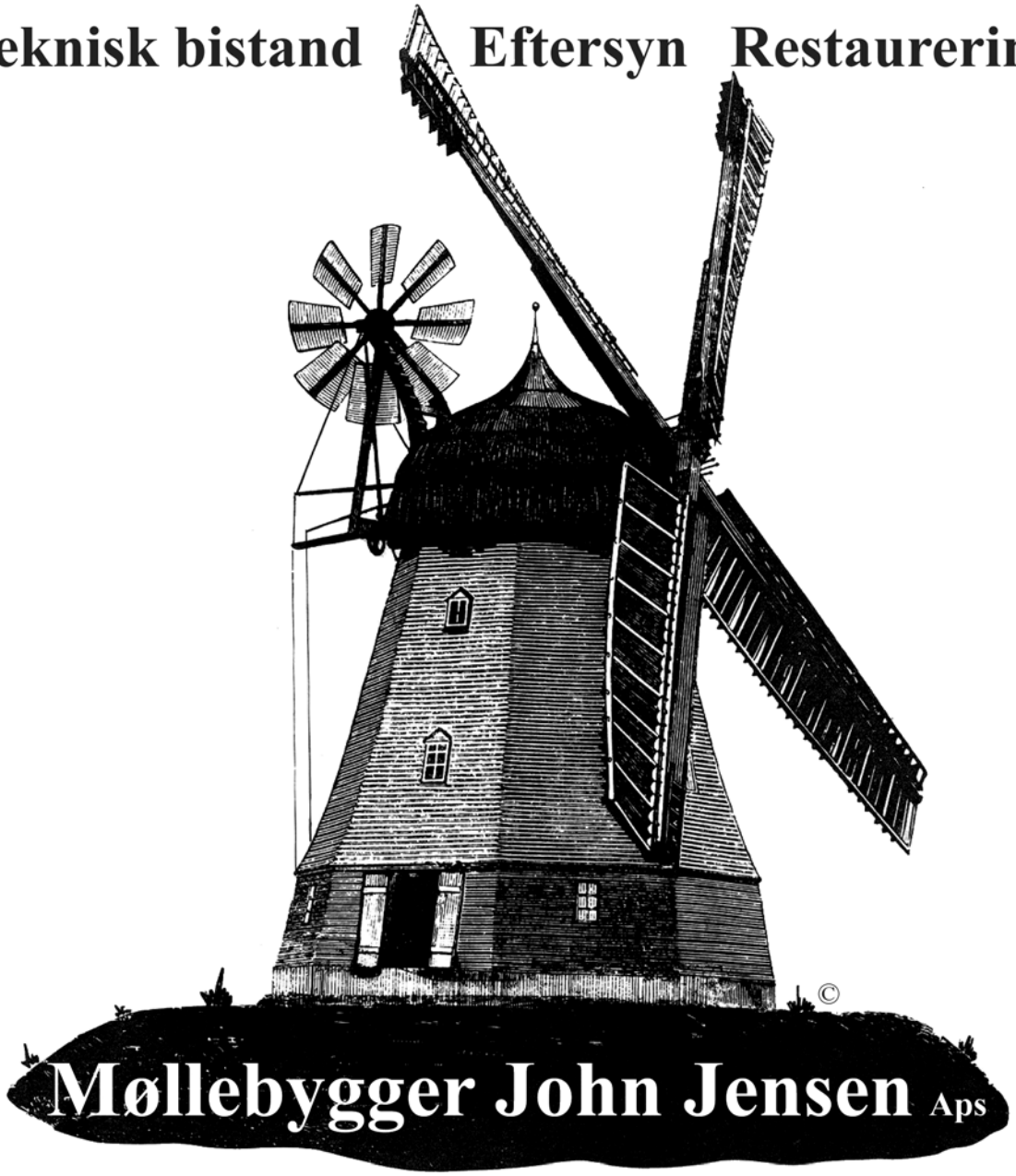
Udgivet af „Dansk Møllerforening".

Protektor: HANS KONGELIGE HØJHED PRINSGEMALEN

Nr. 3630 September - Oktober 2015 131. årgang

Teknisk bistand Eftersyn Restaurering

Møllebygger John Jensen Aps

Sneglerup Møllevej 7 · 4571 Grevinge
TLF. 59 31 55 81 · Fax 59 31 54 81 · Mobil 21 60 66 51
www.moellebygger.dk

Vi har arbejdet ved følgende møller:
Allinge Topfers Mühle, Peine • Aulum Mølle • Bregninge Mølle • Brobyværk Vandmølle • Brøndbyvester Mølle • Bundsbæk Vandmølle • Davinde Vindmølle • Dronningmølle • Dybbøl Mølle • Egeby Mølle • Egeskov Mølle • Elstrup Mølle • Eriksholm Vandmølle • Esrum Mølle • Fejø Mølle • Fez Marokko • Frøslev Stubmølle • Fuglevad Vindmølle • Fussingø Vandmølle • Gammelby Mølle • Gedesby Mølle • Grande Mühle • Grubbe Mølle • Gudhjem Mølle • Havnbjerg Mølle • Havnsø Mølle • Havnø Mølle • Herluflille Mølle • Hjerritsdal Vandmølle • Hjerl Hede • Højer Mølle • Højsager Mølle • Hønsinge Mølle • Hørning Mølle • Hørsholm Mølle • Høve Mølle • Jels Vindmølle • Jernløse Mølle • Kaleko Vandmølle • Karlstrup Stubmølle • Frilandsmuseet • Kildebrønde Mølle • Kirkemøllen Pedersker • Kisserup Mølle • Koldby Mølle • Kolmar Mühle • Kuremøllen • Lille Mølle • Den 6. Femmøller • Lindau Mühle • Ll. Heddinge Mølle • Lumby Mølle • Lumsås Mølle • Lundbæk Vandmølle • Lyngby Mølle • Maderup Mølle • Maglehøj Mølle • Majbølle Mølle • Mandø Mølle • Myrager Mølle • Måre Mølle • Nordre Mühle, Pelworm • Ny Mølle • Nübbenfeldt Mühle • Nybøl Mølle • Osdorfer Mühle • Pibe Mølle • Ramsløse Mølle • Reitbrooker Mühle • Ribe Ydermølle • Ringsted Vindmølle • Rudkøbing Bymølle • Rutsker Mølle • Røde Vejrmølle • Rødkilde Vandmølle • Rørvig Mølle • Sillerup Mølle • Skenkelsø Mølle • Skjern Vindmølle • Skovholm Mølle • Skovsgård Mølle • Skovsgårds Mølle Sj. • Slagelse Hagendrup Mølle • Slusegårds Mølle • Snejstrup Mølle • Solrød Mølle • Stenby Mølle • Stokmøllen i Østerklit • Strandvejsmøllen • Stubmøllen i Den gamle by • Stubmøllen i Holbæk • Svanemøllen • Sønderho Mølle • Søster-møllen Funabashi, Japan • Tikøb Mølle • Tipperup Mølle • Trente Mølle • Ubby Mølle • Uggerslev Mølle • Uhre Mølle • Ulbølle Mølle • Ulsted Mølle • Ulstrup Mølle • Valsemøllen, Åkirkeby • Vandmøllen i Den gamle By • Vang Vandmølle • Vejle Vindmølle • Vejstrup Vandmølle • Ventepose Vandmølle • Viby Mølle • Vibæk Mølle • Vindeby Mølle • Vodskov Mølle • Vollerslev Mølle • Yderby Mølle • Øxnebjerg Mølle • Aabenraa Slotsmølle • Årsdale Mølle • Åstrup Mølle

Uddannet i møllebyggerfirma grundlagt 1882

Rødkilde Vandmølle modtog i 1997 Europa Nostra Prisen

MØLLEN
Udgivet af Dansk Møllerforening

Møllen er medlemsblad for Dansk Møllerforening og udsendes seks gange om året i midten af månederne: januar, marts, maj, juli, september, november.

Dansk Møllerforening
Protektor: Hans Kongelige Højhed Prinsgemalen

Bestyrelse

Susanne Jervelund (Formand)
Grubbemøllegyden 8A, 5600 Faaborg
tlf. 6264 1819
E-mail: jervelund@gmail.com

Peter Castberg (næstformand)
Tvedevej 10, Tybjerglille 4160 Herlufmagle
tlf. 5634 6677, mobil 2324 2444
E-mail: k_pcastberg@hotmail.com

Søren H. Hansen (kasserer)
Louisevej 5, Lumby, 5270 Odense
tlf. 6595 5847
E-mail: louisevej5@mail.dk

Per Gliese (sekretær),
Sneslev Sognevej 24, 4100 Ringsted,
tlf. 2114 3831
E-mail: pergliese@gmail.com

Niels Christoffersen,
Lumsås Mølle, Oddenvej 188, Lumsås,
4500 Nykøbing Sj, Tlf: 5932 1644,
mail: lumbsaas@teliamail.dk

Hans Peter Poulsen
Rosengårdsvej 17, 2830 Virum
tlf. 2345 2531
E-mail: hpp@hpp.dk

Sevda Metin,
Lille Mølle, Lillemøllevej 14, 5853 Ørbæk
tlf. 4036 1514
E-mail: sevdametin1@gmail.com

Tidsskriftet "Møllen"
Ansvarshavende Redaktør:
Susanne Jervelund

Redaktionsudvalget:
Per Gliese og Hans Peter Poulsen.

Abonnement og medlemskab:
Enhver mølleinteresseret kan optages som medlem.
Årskontingent 450 kr.
Henvendelse til Kasserer Søren Hansen
Louisevej 5, Lumby, 5270 Odense, Tlf. 6595 5847
E-mail: shh.louisevej@hansen.mail.dk
Sydbank, 6845 - 1779505
CVR. nr.: 32697569
SWIFT-BIC: SYBKDK22
IBAN. NR: DK 8768 45000 1779505

Annoncer:
Henvendelse til redaktionen.
Annoncepriser pr. nummer ekskl. moms:
1/1 side: 900 kr. · 3/4 side: 650 kr.
1/2 side: 500 kr. · 1/4 side: 300 kr.
1/8 side: 200 kr.
+ evt. farvetillæg
websideannonce 500,- kr. /år-i forbindelse med bladannonce 250,- kr. /år

Bestilling af ekstra blade.
Medlemmer/ møllelaug kan bestille ekstra numre af Møllen hos kassereren. Prisen er 250 kr/ år pr. ekstra "bladsæt".

Tryk: Trundholm Tryk
Oplag: 500

© Alle rettigheder forbeholdes.
Ingen del af dette blad må gengives, lagres i et søgesystem eller transmitteres i nogen form eller med nogen midler grafisk, elektronisk, mekanisk, fotografisk, m.v. uden redaktionens skriftlige tilladelse. Enhver kopiering af dette blad må kun ske efter reglerne i lov om ophavsret af 20. juni 2008 med evt. senere ændringer. Det er tilladt at citere med kildeangivelse i anmeldelser.

www.danskmoellerforening.dk
Bladets indhold er ikke nødvendigvis udtryk for bestyrelsen/bladets holdning.

Deadline på indsendelse af stof til Møllen er den 20. i måneden forud for udgivelse

Fra formanden

En travl sommer er passeret og foran venter et spændende efterår. Bladet er blevet en uge forsinket, hvilket vi naturligvis beklager. Men det skyldes alene travlhed, blandt andet med planlægning af afvikling af bildekurset i august. Se omtale af kurset inde i bladet.

Kasserer Søren Hansen, har lige kunnet meddele at han har modtaget tilsagn fra Kulturstyrelsen på driftstilskud til Dansk Møllerforening fra puljen til landsdækkende almennyttige foreninger. Det er en stor hjælp, og vi skynder os at takke for tilsagnet, som er med til at sikre vores fortsatte arbejde.

I skrivende stund er det blæsende og regnfuldt. I anledning af Dansk Naturvidenskabsfestival, bringer vi historien om den voldsomme hændelse ved Vestermølle i Skanderborg i 1909. Samtidigt kan det læses i dagens netavis, at kraftig regn ligefrem har undermineret veje i Skanderborg , så det har været nødvendigt at lukke dem. Er det tilfældigt, eller er det klimaændringer omsat til virkeligheden? Der er nok god grund til at være ekstra opmærksom på vejrudsigten, og sikre at alt er klar til "en situation" på både vind- og vandmøller.

Når vi hører om skybrud, kan jeg ikke lade være med at spekulere over, om der kan være sket noget ved den eller den vandmølle. Det samme gælder når det stormer kraftigt - har de nu sikret møllerne? I Dansk Møllerforening vil vi gerne være med til at bidrage til at samle viden og erfaringer, så vi alle kan lære og blive bedre til at have med de historiske møller at gøre på en sikker måde. Derfor opfordrer vi også i denne udgave af Møllen til, at indsende beretninger om hændelser på møller, som man mener at andre vil kunne lære noget af.

I august havde vi fornøjelsen af at kunne holde kursus i bildning af møllesten. Takket være engagerede undervisere og hjælpere fra Fredensborg Møllelaug kunne det lade sig gøre, at holde kurset på Højsager Mølle.

I løbet af efteråret er der planlagt fællesmøder på Fyn, Sydsjælland og Midtjylland. Derudover håber jeg at flere møller åbner op for besøg i uge 39 Dansk Naturvidenskabsfestival. Kontakten til unge er vigtig for at sikre den fremtidige interesse for bevaring af de historiske vind-og vandmøller.

Bestyrelsen modtager gerne tilkendegivelser om tiltag vi bør tage op. Vi arbejder videre med flere projekter, herunder både planlægning af Dansk Mølledag 2016 og vandmøllernes situation i relation til vandmiljøplaner.

Indholdsfortegnelse

Fra Formanden.....119
Bildekursus på Højsager Mølle.....120
Kirstines Minde Mølle 122
Hvad et gl. postkort kan frembringe ..126
Møllesten fra Holland til Herluflille...128
Møllerne ved Vrøj.....131
Nær ved og næsten 133
Dansk Naturvidenskabsfestival 2015 ..133
Møllemøder i Midtjylland og på Fyn ..135
Fællesmøde 19. sept. på Løve Mølle...135
Fællesmøde for møller i Sjælland Syd..136
Havnø Møllelaug havde besøg
fra Japan.....138
TIMS generalforsamling i Sibui 139
Møllenoter 139

Forsidefoto:
Dansk Møllerforening afholdt i slutningen af august måned, et spændende Bildekursus i samarbejde med Fredensborg Møllelaug. Rammerne til kurset var den "nedlagte" Højsager Mølle og de to instruktører, som ses på billedet her, var møller Jørgen Hansen, (til venstre) og frivillig møller Gerard Sturkenboom, fra byen Heeze i Holland. Læs mere om kurset inde i bladet. Foto: Per Gliese.

Bagsidefoto:
Maleri af Ukendt Vandmølle?
Skulle nogle af bladets læsere genkende møllen på dette skønne maleri, som er tilsendt til redaktionen, af Sven Erik Østergaard (MaleriArkivet) Så hører redaktionen meget gerne om det. Kunstner: Anker Lund (1840-1922). Lokalitet: ukendt vandmølle. Årstal: 1886.
Foto: Per Gliese

Bildekursus på Højsager Mølle

Af Susanne Jervelund

Efter et veloverstået og lærerigt kursus i bildning, stillede alle deltagerne op til gruppefoto i porten under det der forhåbentlig snart vil blive en "hel" Højsager Mølle. Foto: Per Gliese

Endelig lykkedes det at få arrangeret et bildekursus. Takket være en stor indsats fra mange, kunne Dansk Møllerforening byde instruktører og deltagerne velkommen til en spændende kursusdag på Højsager Mølle lørdag den 29. august 2015.

Forud for kurset var der blevet udsendt et materiale om bildning af kværnsten. Udgangspunktet er det kursusmateriale om bildning af kværnsten, som bruges af Het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Takket være Gerard Sturkenboom, havde Dansk Møllerforening venligst fået tilladelse til at bruge kursusmaterialet ved denne lejlighed. Tak til både Gerard og Het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Vi arbejder på et endeligt dansk materiale om bildning af kværnsten, som vil komme på et senere tidspunkt.

Kurset er som nævnt blevet realiseret takket være mange parters værdifulde bidrag, hvoraf jeg her vil nævne følgende:

Jørgen Hansen, som kom i møllerlære som 14- årig på Høve Mølle og siden arbejdede på Svinninge Mølle og større møller i København. Han er en af de sidste uddannede møllere i Danmark, og har trofast gennem årene bidraget med værdifuld viden om mølleriet. Jørgen Hansen var instruktør på kurset, og bidrog med sin mangeårige viden og erfaring fra danske møller.

Gerard Sturkenboom, er udlært som frivillig møller under Het Gilde vand Vrijwillige Molenaars og har i over 30 år arbejdet i møller i Holland. Han fungerer tillige som eksaminator for elever på den hollandske møller-uddannelse. Gerard var praktisk instruktør på kurset, og bidrog med sin store praktiske viden om bildning af kværnsten. Gerard taler hollandsk og engelsk, samt lidt dansk.

Niels Erik Bølling og Fredensborg Møllelaug, som venligst stillede mølle og kværnsten til rådighed for kurset. Tak til alle i Fredensborg Møllelaug, der har arbejdet med at klargøre lokaler, flytte møllesten og klargøre dem, så der kan arbejdes omkring dem. Desuden tak til det vigtige forplejningshold, som meget fornemt havde sørget for mad og drikke flere gange i løbet af dagen.

Ole Pedesen, Bagenbjerg Mølle tog venligst sin samling af bildeværktøj med, så der var sikkerhed for at der var redskaber til rådighed for alle. Ole og Bodil har gennem årene arbejdet helt fantastisk med Bagenbjerg Mølle, både takket være

Rammen om kurset, Højsager Mølle, som ses her på billedet, venter stadig på at blive samlet igen. Møllekroppen fungerede dog som en perfekt indrettet cafe, hvor frokost og kaffe blev serveret. Foto: Per Gliese

Formand for Dansk Møllerforening Susanne Jervelund og instruktør Gerard Sturkenboom, drøfter detaljer inden kurset tog sin start. Foto: Per Gliese

Både det tekniske og det praktiske forløb er her i fuld gang. Foto: Per Gliese

Møller og instruktør Jørgen Hansen, instruerer formand Susanne Jervelund. Foto: Gerard Sturkenboom

Spændende samling af gamle bildehamre, som har sit hjemsted på Lille Mølle - Fyn. Foto: Gerard Sturkenboom

Oles store viden og håndværksmæssige kunnen, samt Bodils værdifulde og hjertelige støtte i alle gerninger.

Desuden tak til bestyrelsen i Dansk Møllerforening, som medvirker til at det er muligt at arrangere kurser, der støtter frivillige på de danske møller.

Der var 12 aktive deltagere på kurset. Som indledning til kurset var der først lidt indledende teoretiske betragtninger om kværnsten og bildning. Jørgen Hansen og Gerard Sturkenboom fortalte om deres erfaringer med bildning gennem mange år. Jørgen Hansen indledte med en talemåde om møller og møllerens arbejde: "Møllen har Vor Herre skabt. Men at male og bilde om natten, det er djævlens værk". Det er jo således, at det ofte blæser godt om dagen, mens det er stille om natten. Det kan lade sig gøre at bilde en kværnsten i løbet af en nat, og derfor var det en meget effektiv måde at udnytte arbejdskraften på. Men det kunne være meget anstrengende, når det stod på over flere dage. At bilde en kværnsten i løbet af natten, gik bedst med kunststen. Franske sten var det ikke muligt med, idet de er meget hårde og svære at bilde.

Gerard fortalte, at han af en ældre hollandsk møller havde fået at vide, at hvis han havde været "rigtig" møller, ville han sandsynligvis have været en dygtig kværnbilder. I praksis er det ikke noget alle frivillige i en mølle skal kunne. Men det er godt at der er nogen, der forsøger at videre bringe dette håndværk. Men man kan ikke lære alt hvad der er værd at vide om kværnbildning på én dag. Det kræver dels teoretisk viden, dels håndelag og viden om formaling. Det er for eksempel godt at vide hvordan, den sten man ønsker at bilde fungerer som kværnsten. Den viden er med til at afgøre hvordan stenen skal bildes. Med den rette vurdering er det muligt at korrigere en kværnsten, som måske slides skævt så den fremover arbejder mere jævnt.

Den enkelte kværnsten skal bildes i forhold til det den skal bruges til. Hvor ofte det er nødvendigt at bilde en sten, afhænger i høj grad af det den bruges til. Ved foderformaling, bruges ofte korn der ikke er renset så grundigt som hvis det er til konsummelsproduktion. Det betyder at en sten der bruges til grutning sandsynligvis skal bildes relativt ofte i forhold til en sten der anvendes til melproduktion.

Udover teoretisk viden om bildning og kværnsten, bød kurset også på praktisk øvelse i at anvende både retholt, krushammer og bildehammer. Flere flotte værktøjskasser med bildeværktøj var bragt til Højsager Mølle - så der var meget at se på. Dels en flot samling gamle bildehammere fra Lille Mølle, dels Oles samling fra Bagenbjerg Mølle. Heldigvis var mange af de flotte stykker værktøj monteret på nye skafter, så der var lejlighed til at prøve både en franskhammer og en kunststenshammer.

Selvom det ikke er muligt at lære alt om bildning af kværnsten i løbet af en dag, var indtrykket dog at deltagerne fik et rimeligt godt udbytte af dagen.

Vi arbejder videre med kursusaktivitet, herunder både materiale om bildning af kværnsten og andre relevante emner.

Afretning af sten, ved møller Jørgen Hansen og Kjeld Toftelund Larsen (Egeskov Møllelaug). Foto: Per Gliese.

Kirstines Minde Mølle som den tager sig ud august 2015. Selve møllen som stod på toppen af bygningen til venstre, er faldet sammen ved en tidligere storm.

Kirstines Minde Mølle

I 1893 købte væveren Niels Hansen en ejendom i Dysted ved Toksværd pr. Næstved. Familien bestod foruden Niels Hansen, af dennes hustru Ane Kirstine og sønnen Niels på 7 år. Niels Felix Hansen kom i skole i Dysted hos den meget engagerende lærer Karl. H. N. Vinther, som evnede at inspirere sine elever til at blive videbegærlige voksne. Da Niels i 1909 overtog barndomshjemmet, besluttede han straks at opføre et nyt solidt stuehus og udbygninger. Omstændighederne ved byggeriet var dramatiske. På grund af at Bondestandens Sparekasse krakkede, mistede Niels sin opsparing på 5.000 kr. som skulle bruges til byggeriet. Heldigvis nød han lokalt stor tillid, kunne låne penge til at betale regningen til murermesteren. Huset står der endnu.

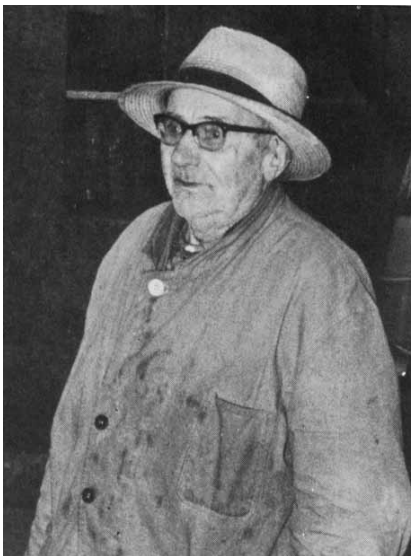
Niels giftede sig i 1915 med Anna Karoline. Kort tid efter brylluppet blev Niels indkaldt og deltog under 1. verdenskrig i den såkaldte sikringsstyrke. Sikringsstyrken var den danske hærs ekstraordinære styrke, som i medfør af Hærloven af 1909 var opstillet som alternativ til en mobilisering. Hovedparten stationeredes på Sjælland ved København befæstning.

Det blev en meget svær tid for den unge Anna Karoline, som selv måtte stå for arbejdet på ejendommen. Men ved hårdt arbejde og ved at spare hvor det var muligt, lykkedes det at klare de vanskelige år. Da Niels kom hjem begyndte han energisk at rette op på det forsømte. Snart blev der dyrket grøntsager, som blev solgt på markeder i både Næstved og Haslev.

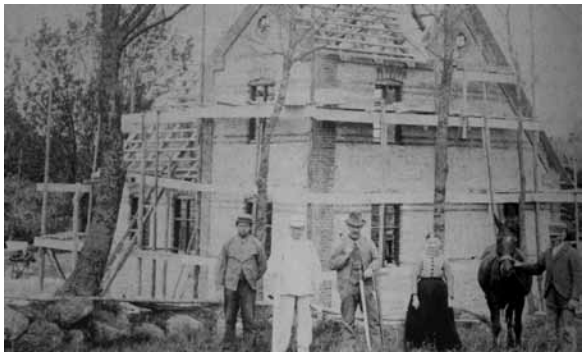
Niels Hansen ville gerne have indlagt el, så han kunne benytte moderne maskinkraft. Han kendte også til Poul la Cours arbejde med vindmotorer på Askov Højskole, og derfor

Den istandsatte Kirstines Minde Mølle ved genindvielsen i 1978. Foto Ingeniør Anders Jespersen. Fra bogen: Historisk Samfund for Præstø Amt. Årbog 1982

Møller Niels Felix Hansen 1962. Foto Ingeniør Anders Jespersen. Fra bogen: Historisk Samfund for Præstø Amt. Årbog 1982

Rejsegilde på beboelseshuset 1909. Fra venstre Niels Felix Hansen, murer Hans Erik Hansen, dennes fader murermester Ole Hansen, Niels Felix Hansens forældre Ane Kirstine og Niels Hansen med hesten "Lotte". Fra bogen: Historisk Samfund for Præstø Amt. Årbog 1982.

var det nærliggende at anskaffe en sådan vindmølle. Især da ejendommen ligger på et højdedrag 80 meter over havet, er der godt med vind på stedet. Efter en del overvejelser blev maskinfabrikant P. K. Jeppesen fra Næstved valgt til opgaven med at bygge en vindmotor. P. K. Jeppesen forbeholdt sig ret til at lade den færdige mølle opstille på den kommende landsudstilling i Næstved i 1920, inden den blev leveret til Niels Hansens ejendom.

Udstillingen blev en stor succes. Begge dage den 8. og 9. juli 1920 blæste en god vind, og vindmotoren blev grundigt demonstreret og trak et selvrensende tærskeværk. Niels Hansen købte tærskeværket med, da møllen skulle sættes op på ejendommen i Dysted.

Der var gjort grundige forberedelser til vindmøllebyggeriet. Niels Hansen var året forinden gået i gang med at udgrave grunden. Om vinteren frøs jorden og gjorde kanterne på udgravningen faste. De store kampesten, der var brækket op fra markerne blev væltet ned og udgjorde en solid grund. Bygningen blev opført og møllen placeret sikkert på toppen. Kornkværn og tærskeværket blev installeret og et par år efter suppleret med en halmpresser.

Da anden verdenskrig kom og der var mangel på mel, fik flere malet "sort" på møllen. Under krigen blev der installeret en jævnstrømsdynamo, der forsynede bedrift og beboelse med elektricitet. Niels Hansen var opfindsom og konstruerede selv en mølledrevet langhalmsmaskine. Allerede i 1924 havde han konstrueret et selvfodringsapparat til køer, grise og høns. Dette var i brug indtil 1964.

Niels Felix Hansen overdrog ejendommen til sin søn Karl Felix Hansen og svigerdatteren Hilleborg.

Anders Jespersen fra Nationalmuseet besøgte møllen i februar 1963, og han var begejstret for møllen og de finurlige tekniske installationer. I årene derefter begyndte bestræbelserne på at få møllen fredet. Desværre skete det ikke inden oktoberstormen i 1967, som blæste møllen ned. Maskinfabrikken der i sin tid producerede møllen, tilbød straks at istandsætte møllen. Desværre var den statslige institution Nationalmuseet ikke så hurtige. Tværtimod forhaledes istandsættelsen af møllen og først efter 11 år, hvor både daværende Holmegård Kommune og Storstrøms Amt var trådt til, lykkedes det at få møllen genopsat. Genindvielsen af møllen skete den 11. november 1978, hvor en glad Karl Felix Hansen kunne byde velkommen til de mange fremmødte, dels fra kommune, amt, Nationalmuseet, men også foreningen Danske Møllers Venner og naboer var repræsenteret. Der var stor glæde over at have Kirstines Mindes Møl-

En næsten intakt mølle, ved mit besøg i juli 1996. Foto: Per Gliese

Det meste af møllens inventar er bevaret i dag. Her ses i jern, det der svarer til stjernehjulet på en hollandsk mølle. Møllen har haft direkte træk til kværnen. Foto: Per Gliese

Kværnen ses her ved besøget i august 2015. (Kuben lå på gulvet ved siden af). Foto: Per Gliese

le, som den eneste bevarede fredede vindmotor på Sjælland. Både tærskeværket og langhalmsmaskinen var i brug helt frem til 1981.

I forbindelse med fredningen, nedskrev Niels Felix Hansen, med egne ord, beretningen om møllen, som bringes her:

Kirstines Minde Mølle - oplysning om min vindmotor, 25.-1.-1964
Vindmotoren er lavet af dens opfinder Jeppesen, han fabrik ligger i Næstved på Farimagsgade, ejes nu af hans sønnesøn og hedder "P. K. Jeppesen og søn". Han er død for mange år siden. Jeppesen faldt engang ned fra en vindmotor, men blev dog rask og en gammel mand, der arbejdede til det sidste.

Jeg købte vindmotoren for 3.500 kr. Jeg gav ham lov til at udstille den på Næstved-Landbrugsudstillingen 1920. Der var 3.000 mennesker for at se den stå nede på jorden og gå i 2 dage. Den trak et selvrensende tærskeværk med presser. Der var flere motor-tærskeværker udstillet. Ved uheld gik de i stå. Jeppesen var glad for, at hans gik så godt hele tiden.

Så blev den kørt her hjem og opstillet af tømrermester Bendsen, hans nabo. Det varede 3 uger. En 10 alens bjælke blev stillet op på huset med tov og taljer, der var fastgjort i jorden 50 meter inde på marken. Så sad jeg oppe imod stativerne og møllehatten og gjorde dem fast med bolte. Til sidst blev vingerne hejst op og pladerne sat på og krøjevingerne, der holder møllen i vind. Der står endnu Jeppesens navn på. Pladerne har min søn Karl Hansen fornyet for 10 år siden. På den ene vinge brugte han eternit, og de holder som ny, og så har han givet den stålhud over det hele. Træstolperne er af finsk fyr 9 x 9 tommer. Da møllen var færdig, støbtes grunden en kvadratmeter i jorden med indstøbt anker, som skrues fast på benene. Et rør op til hatten indstiller vingerne ved lodder på en stang. Man kan således stå på loen og indstille den til forskellige kræfter, f.eks. til slibesten og til 36 tommers kværnen. For mange år siden gik den store julestorm over landet. Vindmotoren gik i 3 nætter og dage og malede 3 sække mel. Stormen rystede den ikke, for den regulerede sig selv for hvert vindstød.

Det første år malede jeg for 10 naboer og 50 tdr. sæd til én gård. Jeg savede brænde og lægter, jeg lavede langhalm og havde en kagebrækker i brug. I alt 20.000 pund foderblanding til naboerne og mig selv. Der er magasin til 100 tdr., som møllen selv hejser op. Under krigen i 6 år lavede den elektricitet til lys. Nu er vi med i elektricitetsværket (SEAS) til rugemaskiner, frysebox, komfurer og varmeovne. Men møllen vil jeg ikke undvære, til at tærske, male og skære hakkelse er den nr. 1.

Reparere møllen kan sønnesønnen af Jeppesen, men hidindtil har min søn selv lavet plader til vingerne, og stativet er rustfrit af stålhud, så vi ville gerne have den bevaret til vejledning for kommende slægter. Det er jo en kendsgerning, at den har holdt sig ubeskadiget i de mange år. Den har også hjulpet naboerne med maling, når elektriciteten har svigtet.

Vindmotorer er også en pryd for landskabet. Det er et savn, når vi nu ser ud over landet, at vindmotorerne er væk. Her i Dysted var foruden vor: Vesterholm, Fruenshøj, Gambakkegård, Kjeld Ravn Nielsens gård, Enghavegård og maskinværkstedet på Søledsvej, som havde vindrose.

Jeg husker, at der i 1921 kom en gammel mand, der havde været 30 år i Amerika og bad, om han måtte gå op i møllehatten og se landskabet, for han var født i Ekkodalen. Han sad en hel time deroppe og så i kikkert ud over sit gamle land.

-Set fra vindmotoren, er vort land fladt, vi ser ud over Smålandshavet til Lolland m.m.:

"Vor barndoms leg i den spirende vår bliver vore drømme i ungdoms sommer, vil vokse til dåd i manddoms år og sætter spor i tiden, der kommer."

Vor barndoms leg var ikke med legetøj til 100 kr. Fars løn var 65 øre daglig. Vi lavede selv vores legetøj: Vindmøller, vandmøller, vogne, både og byggede huse. Der var ingen boligmangel i gamle dage. Nu er husmandshuse i 10.000-vis forsvundet som "tak" for, at beboerne har gjort arbejdet på gårdene i 150 år. Kunne man bare hugge årstallene i en sten, der ligger på ruinerne, til minde om, at her har engang boet lykkelige mennesker.

Stubmøllerne på markerne er også væk, vort samfund står på så svage fødder, at når den sidste mølle og vandmølle er forsvundet, glider vort samfund 1.000 år tilbage ved en katastrofe, og menneskene må begynde forfra.

De få møller, der er igen, må det blive samfundets pligt at værne om, så de er i brug til alle tider. Det vil kun koste en lille kapital i sammenligning med, hvad samfundet bruger til andre formål. Her i sognet er kun Nr. Tvede Mølle tilbage.

Hovkrogsmøllen samt Boserup vind- og vandmølle er nedlagt.

Kornet blev malet på de gamle møller. De lavede også mel og gryn. Under sidste verdenskrig lavede jeg mel og gryn til husbehov. Det viser jo, at møllen kan være en god hjælper i nødens tid.

Vindmotorens opfinder var en hædersmand til fingerspidserne. Derfor var skriftlige garantier ikke nødvendige. Møllen er yderligere en 30 fods, og jeg betalte kun for en 28 fods, man han ville være sikker på, at den altid kunne trække.

Møllen er overgået til min søn Karl Felix Hansen, Dysted, pr. Brandelev.

Kilde: A Strange Nielsen: Kirstines Minde Mølle i Dysted, Historisk samfund for Præstø Amt. Årbog 1982.

Kirstines Minde Mølle i dag

I 1967 blæste en kraftig storm møllen ned, og der skulle altså gå 11 år før den atter kom op "i vinden".

Anders Jespersen besøgte straks møllen og lovede ejeren Karl Felix Hansen, at det nok skulle være muligt at få møllen op allerede året efter. Der var dog en hel del forhindringer inden det blev til noget. I 1978 lykkedes det at få afsluttet en restaurering af møllen i Dysted. Indvielsen fandt sted november 1978 og skulle markere, at det var 25 år siden at Nationalmuseets Møllelaboratorium blev etableret. Samtidigt var det også 15 år siden "Selskabet Danske Møllers Venner" blev dannet.

Dog er møllen i dag ikke længere at se. Den er væltet ned i en storm for nogle år siden. Møllebygningen står stadig rimelig intakt på stedet. Men omgivelserne er total forandret. Al bevoksning er næsten fjernet. Og der er bygget et helt nyt hus på nabogrunden. Møllerboligen, som ligger lige op af møllen og undermøllen bliver brugt til et lille værksted for hobby. Alt inventar er stort set bevaret. Dog var der kun metalstiger til at kravle op i møllen. Kværnen er der stadig, også en kagebrækker og alle hjul/træk som dog er af jern.

Red. PG/SJ

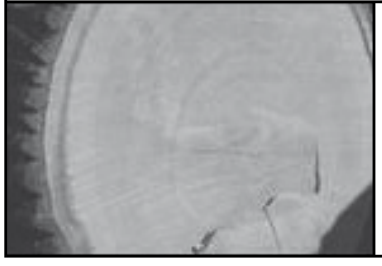
Leveringsdygtige i træ af høj kvalitet til blandt andet byggeri, møller, skibs- og bådebygning, og havnebyggeri. Opskæring af stammer i ønskede kvalitet og dimmensioner, i længder op til 25,5 meter.

Vores speciale er træ og tømmer hvor der stilles specifikke krav til trækvalitet og besavning, f.eks. svært tømmer i specielle dimensioner.

Savværket har mere en 75 års erfaring og vi kan også tilbyde os som sparringspartner til såvel rådgivere, projekterende og udførende og er til rådighed med tekniske informationer og vejledning.

Foto: Baunehøj Mølle i Grenaa.
Følgende til møllen er leveret af Hans Larsens Savværk & Trælast: Egetræs tagspån, møllevinger i lærk samt lærkestolper til rundgang og de bærende konstruktioner.

Hans Larsens Savværk & Trælast A/S
Grundlagt 1931
Lillevang 3, 3650 Ølstykke
Tlf. 47 17 83 03 • Fax 47 17 64 24
E-mail: post@savvaerket.dk • www.savvaerket.dk

Hvad et gammelt postkort kan frembringe!

Efter at jeg for nylig havde byttet et postkort med min tyske mølleven, Hinrich Redinius, fik jeg en henvendelse fra ham, ang. postkortet som viser Farversmølle ved Åbenrå.

Efter en søgning i Tyskland, på internettet og i bogen, "Møllebygninger i Danmark" uden held henvendte Hinrich Redinius sig til mig om lidt hjælp til møllens historie og tidligere beliggenhed.

Efter en kort søgning, fandt jeg denne historie om møllen på siden - dengang.dk - og den viderebringes nu til bladets læsere, i uddrag.

God læselyst (Redaktionen P.G.)

Farversmølle ved Åbenrå

De vandløb, som løber ud i Aabenraa Fjord, har gennemgående et stærkt fald. Derfor er den smukke egn også rig på møller. Vi kan bl.a. nævne Slotsmøllen ved Brundlund, Jørgensgård – møllen, Nymølle i skoven vest for Aabenraa, Store og Lille Rundemølle, Dalholdt, Stenbjerg og Knappen møller på Løjt land, Laksemølle i Ensted Sogn, Krusmølle og Felsbækmølle i Felsted sogn. Det var blot for at nævne nogle.

Vandkraften brugt til meget

Vandkraften blev ikke blot benyttet til at male korn, men anvendtes til at drive slibemøller, barkmøller, hammermøller, stampemøller eller valkemøller, hvor bøndernes hjemmelavede uldne stoffer blev efterbehandlet og valket, så de blev tættere og delvis krympefri. Undertiden tog møllen sig også af vaskning, blegning og farvning. En sådan stampemølle blev i 1767 indrettet i Sønderskoven i Aabenraa af farver Martin Bahnsen.

Møllens navn blev misforstået

Den blev kaldt for e Farres Mølle. I et kort fra 1797 udtrykkes det ukorrekt på tysk Farbes Mühlen. I 1843 kaldes den på et kort Färbers Mühle. Dette tyder på, at det var farverens mølle.

I Georg Buchreitz bog, Vort Hjertes Hjem (1951) mener forfatteren, at der ude på Farversmølle blev malet farvepulver. Det er dog nok ikke helt rigtigt. En farvemølle er nemlig en mølle til farverivning af uorganiske stoffer, som forsyner malermestrene med revne og præparerede farver til oliemaling. Af sådanne kendes til to i København. – A/S De Forenede Malermestres Farvemølle blev grundlagt i 1845 og den langt ældre Holmblads Farvemølle som i 1912 blev til A/S Sadolin og Holmblad. J.N. Schmidt, lokalhistoriker fra Tinglev kalder da også møllen for Farversmølle i sit værk Slesvigs Land og Folk. Dette navn har siden været almindeligt.

En ganske naturlig forklaring på navne – forvirringen

Det er sikkert en ganske naturlig forklaring på navneforvirringen. Møllen har antagelig fået navn efter sin første ejers profession og ikke efter sit formål. For de første 30 år blev møllen drevet som almindelig grynmølle. Stampemøllen ville Bahnsen anlægge højere oppe ved vandløbet. Men det viste sig, at der var for lidt vand. Han måtte sælge grynmøllen for 700 Rdlr. til Hans Hansen og samtidig forbeholde sig ret til at lægge den anden mølle til samme opdæmning.

Der skulle bruges oceaner af vand

Fra 1797 driver Bahnsen møllen som kombineret uldtøjsfabrik, stampe- og valkemølle, blegeri og farveri. Efter vævningen blev de uldne stoffer behandlet med valkejord. Til farvningen anvendtes næsten udelukkende organiske stoffer, som f.eks. kraprod, indigo, farvetræ, mangeløv, lyng, lav, valnøddefrugtkød, forskellig slags bark og undertiden gæret urin. Som det ville kunne forstås, måtte der flere grundige skylninger til efter den behandling. Man skulle bruge rigelig med vand til alle processer. Bahnsen investerede store summer i møllen, men tjente ikke meget på møllen. Så gik det bedre med farveriet inde i byen.

En anerkendt farver-familie

Bahnsen hørte til blandt landsdelens mest kendte og agtede farverslægter. Den kan føres tilbage til Bahn Hansen i Husum. Dennes søn, Hinrich Bahnsen indrettede i 1654 det første farveri i Haderslev. Sønnen Martin, blev farver

Stemningsfuldt postkort med Farversmølle fra omkring 1905, her med møllens navn skrevet på tysk - Färbersmühle. Foto: Per Glieses postkortsamling

Postkort som viser traktørstedet ved Farversmølle, omkring 1900 - 1905. Foto: Per Glieses postkortsamling

i Aabenraa i 1681. Hans ene søn, Hans, blev farver i Gråsten og den anden søn Hinrich overtog farveriet og ejendommen over for Nikolaj Kirke i Aabenraa. Samtidig drev han fra 1699 et farveri i Gråsten. Hans hustru var datter af borgmester Hans Thaysen i Aabenraa. Med hende arvede han en humlegård ved Arnsbjerg, nord for Aabenraa. Endvidere arvede han en løkke, kaldet Grugård. Hertil købte han i 1687 Sønderløkke i Sønderskov for 446 mark.

Et kildevæld på Arnsbjerg

I 1717 afstod han hus og farveri til sin søn Hinrich. Samtidig eller kort forinden fik hans anden søn, Hans Hinrich Bahnsen i 1739 kongelig resolution til at anlægge en stampemølle i sin løkke, Arnsbjerg, hvor der fandtes et kildevæld. I 1749 overdrog han farveriet til sin søn, Martin. Selv døde han i1763 som rådsherre. Martin Bahnsen var også rådsmand i mange år. Ved kongelig resolution af 1761 blev der givet tilladelse til at anlægge en grynmølle ved stampen på Arnsbjerg. I 1767 blev denne flyttet til Sønderskov, hvor der var fundet en ny og kraftig kilde, Hjortkilde, med spor af en ældre dæmning. I 1790 solgte han denne mølle, ligesom han solgte kildevældet på Arnsbjerg, så Aabenraa-borgerne kunne få frisk drikkevand.

Ny stampemølle

I 1797 fik han derefter tilladelse til at anlægge den nævnte stampemølle højere oppe ved Hjortkildes løb i Sønderskov. Martin Bahnsen døde i 1801. En af sønnerne, Bratholdt, overtog farveriet. Men han fik ikke privilegiet fornyet, idet kancelliet samme år erklærede farveriet for fri næringsvej i Aabenraa. Hans datter, Elise Margrethe blev gift med farver Markus Adolf Jürgensen i Gråsten. Broderen, Martin tog til søs i nogle år, men gik siden i lære hos faderen i Aabenraa som farver.

Danskhedens ledere i Aabenraa

Efter faderens død i 1831 drev han farveriet videre på en dygtig måde. Det blev efterhånden det største farveri i Sønderjylland. Han blev rådmand lige som flere af sine forfædre. Han dannede sammen med dr. Grauer og urmager Frederik Fischer danskhedens ledere i Aabenraa.

Mølledammen og huset, er hvad der er tilbage ved Farversmølle anno 2015. Foto: "Møllens" arkiv

Bahnsen udvist

Da oprørerne fik magten i 1849 blev Bahnsen udvist af den berygtede borgmester Schow. I 1864 blev han afsat som rådmand. Preusserne havde ham hele tiden under observation. I 1869 blev hans hjem genstand for en grundig politiundersøgelse. Mens det gik godt for farveriet, så det knap så godt ud for stampe- og valsemøllen i Sønderskoven. I 1834 opgav han derfor privilegiet på den. Den skiftede senere ejer nogle gange. I 1890erne blev den overtaget af Nordslesvigske Folkebank.

Spor af ældre dæmning

De spor af den ældre dæmning, som Bahnsen fandt i 1767 i Sønderskoven, stammer muligvis fra den stampemølle som amtsforvalter Joachim Danckwerth i 1637 lod opføre. På Johannes Mejers kort over Aabenraa By og Amt fra 1639 - 41 er placeret på et sted i Sønderskoven som nok nogenlunde kunne svare til den nuværende Farvermølles beliggenhed. Det gamle vandmøllehjul har tidens tand sørget for. Møllen var i brug til ca. år 1865, men bygningen blev først nedrevet ca. år 1920. Et karakteristisk træk i landskabet er forsvundet. Men mølledammen og møllehuset kan i dag, godt give fantasier tilbage til fordoms skønhed. Endnu kan man finde kilderne, Hjortekilde og Helligkilde. Disse kilder var dengang meget vandførende. Men i dag må de kæmpe med Aabenraa Bys vandforsyning om grundvandet. Og det var netop vand fra skoven og dens kilder, som Farversmølle fik sit vand fra.

I år 2001 havde den daværende ejer af møllehuset og øvrige bygninger, planer om en supplerende værelsesbygning, med et flot møllehjul på gavlen. Det skulle så sammen med de eksisterende bygninger, drives som restaurant og selskabslokaler. Dette projekt blev dog af uvisse årsager, aldrig gennemført.

Yndet udflugtssted

Indtil omkring år 1945, var Farversmølle et yndet udflugtssted for foreninger og selskaber. Således fejredes Kronprins Frederiks, den senere Frederik den Ottendes, bryllup med den svenske prinsesse Louise den 28. juli 1869 med en fest i møllens beværtning, og talrige er de skoleklasser, som med sang og musik er draget ud i det grønne med Farversmølle som mål.

Kilde: dengang.dk
Georg Buchreitz: Vort Hjertes hjem (1951)
J.N. Schmidt: Slesvigs land og Folk (1852)
Sønderjysk Månedsskrift (Diverse numre)

Så kom møllestenen i hus. Arbejdsholdet med Gerard Sturkenboom i midten (med kasketten) her fotograferet foran vores store gave. Foto: Kirstine Sturkenboom

Møllesten fra Holland til Herluflille Mølle

Af: Per Gliese

Herluflille Mølle på vejen mellem Ringsted og Næstved har gennemgået en stor forvandling de sidste 11 år og i møllelauget er vi meget glade for resultatet og forløbet af møllens restaurering.

Kronen på værket af en sådan restaurering, er normalt opsætningen af møllens vinger. Denne fantastiske dag har vi overstået i Herluflille, men inde i møllen er selve hjertet, i dette tilfælde, kværnen, ikke lavet færdig til formaling af mel.

Den nederste sten i kværnen, den såkaldte ligger, er ikke brugbar og for at møllen skal kunne male, var det vigtigt for os i møllelauget, at få fat i en sådan.

Indtil år 2004 var det muligt at anskaffe et sæt møllesten til en fornuftig pris i Danmark, via firmaet Engsko i Randers. Men i 2004 lukkede dette firma sin produktion i Danmark, og flyttede den til Etiopien, hvor man allerede i 1999 havde opført en fabrik til dette formål, i byen Addis Ababa. Fabrikken i udkanten af Addis Ababa producerer 20.000-22.000 møllestenssæt årligt, hvilket svarer til 40.000-44.000 møllesten, og omsætter for omkring 14-17 millioner danske kroner. I over 100 år var møllestensproducenten Engsko ellers en stor del af Randers' erhvervsliv og en af byens tidlige eksportsucceser. Virksomheden holdt til på Møllestensvej i Vorup, hvor medarbejderne gennem årene nåede at producere millionvis af møllesten, som blev solgt til at kværne korn til groft mel i Danmark og i øvrigt over hele verden.

Leif Madsen, der er direktør for Engsko, har i over 30 år været ansat i firmaet, og var med til at lukke produktionen ned i Randers for elleve år siden. Det er altid vemodigt at skulle flytte produktionen ud af landet. Det tog noget tid at komme sig over det, husker Leif Madsen.

Men Engsko var simpelthen nødt til at gøre det, hvis de skulle blive ved med at være konkurrencedygtige. Det er fysisk hårdt arbejde at lave møllesten, og virksomheden havde sværere og sværere ved at finde gode og dygtige medarbejdere i Danmark, som havde lyst til arbejdet. Samtidig var klimaforholdene i Danmark i forhold til for eksempel Etiopien ikke optimale til fremstilling af møllesten. Det kostede rigtige mange penge at holde produktionshallerne varme nok i Randers, så der var den rigtige temperatur, fortæller Leif Madsen.

Randers virksomheden har i dag afdelinger for salg og marketing, administration, logistik samt en tek-

nisk afdeling. Knap 10 medarbejdere er på kontoret i dag i Randers.

Det er stadig i dag muligt at bestille møllesten hos firmaet Engsko, men da det jo så bliver en specialopgave, lavet i Etiopien og så transporten til Danmark, så bliver det til en pris, man som et lille lokalt møllelaug i Danmark, vil få svært ved at betale sig ud af.

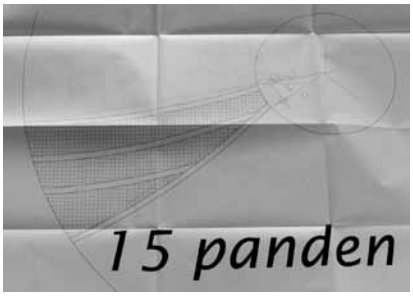
Hvad gør man så? - ja man prøver at kigge sig lidt omkring på internettet, snakke med andre møllefolk, og der er i Holland stadig to firmaer, som producerer møllesten/kunststen.

På et tidligere bestyrelsesmøde i Herluflille Møllelaug, kom det på tale at søge nogle fonde, og så via de forbindelser som undertegnede har til vores gode venner i Holland, Kirstine og Gerard Sturkenboom, om vi af den vej kunne fremskaffe et sæt møllesten.

Undertegnede undersøgte sagen, og Gerard Sturkenboom henvendte sig til firmaet, H. van Vugt & søn, som ligger i den hollandske by Best, og som har lavet møllesten siden 1985. Opskrifter og jernforme som firmaet bruger, er fra 1906 overtaget fra firmaet, Aarle-Rixtel Jaspers.

Vi fik et tilbud på både en løber og en ligger, til en rigtig god pris, fra firmaet H. van Vugt & søn.

Vi besluttede os for i første omgang at søge penge til liggeren, da den var helt ubrugelig. Vi har tidligere venligst fået en løbersten, foræret af møllelauget i Vindeby, og

Her ses tegning af mønstret til stenen. Tegning udført af firmaet: H. van Vugt & Søn. Foto: Gerard Sturkenboom

den mente vi godt at kunne bruge sammen med den nye ligger fra Holland. Vi affotograferede mønstret i løberen, og spurgte om et tilsvarende kunne laves i liggeren.

Omkring en uge efter denne forespørgsel, kom der en mail fra Gerard Sturkenboom med mønster og samtidig til undertegnede en helt speciel besked.

Møllestenen skulle være en gave fra Kirstine & Gerard Sturkenboom, til møllelauget. Dog med den klausul at det skulle hemmeligholdes for møllelaugets øvrige medlemmer.

Det blev besluttet at Gerard ville komme personligt og aflevere stenen, to dage før mølledagen 2015.

I tiden inden mølledagen, forarbejdede Gerard selv mønster og bildning af stenen, som nu var transporteret fra firmaet H. van Vugt & søn til møllen i Heeze.

Ca. en måned før mølledagen, røbede undertegnede så på et be-

Herjan van Vugt er ved at gøre stenen klar til transport til møllen i Heeze. Foto: Gerard Sturkenboom

styrelsesmøde i møllelauget, den gode nyhed, og alle i møllelauget var jo temmelig overraskede og forundrede. Hvordan hængte det nu sammen?

Men den 19. juni dukkede så den hollandske bil med trailer op på møllens adresse, og det meste af møllelauget, samt møllebygger Jørn Nilsson, var mødt op for at modtage stenen, og få den lagt på plads i møllen. En smart lille teleskopoplæsser, taljer og en masse håndkraft, gjorde at to timer senere, var stenen på plads i møllen. En stor tak blev rettet til vores hollandske venner, og det blev fejret med et lille glas.

Møllestenen er nu klar til at få bildet mønstrene. Foto: Gerard Sturkenboom

Møllestenen er lige ankommet til Herluflille og Møllebygger Jørn Nilsson og Kirstine Sturkenboom ser efter at alt går rigtig til. Foto: Per Gliese

Dagen efter holdt møllelauget en lille festlighed for vores hollandske møllevenner, og under middagen fortalte Gerard Sturkenboom, lidt om hvorfor han ønskede at give møllelauget i Herluflille, denne store gave.

Gennem sin kone Kirstine, som jo har haft sin mormor, boende i Frederiksværk, har de gennem mange år besøgt Danmark og i den forbindelse, også besøgt en masse møller. Efter et nu længere venskab med undertegnede, er besøgene fortsat i Danmark. Og da snakken mellem Gerard og undertegnede, tit har handlet om vores arbejde med møllen i Herluflille, er det blevet til en form for forkærlighed til denne mølle, fra Gerards side. Derfor ville han gerne være en af de personer, der støttede op om vores arbejde med møllen, og syntes derfor at denne møllesten ville være den perfekte gave, at støtte os med.

Derfor vil vi fra møllelauget og fra undertegnedes side, gerne sige Kirstine og Gerard tak, endnu engang, for jeres støtte og positive tanker om vores lille mølle, som et eller andet sted ligger uendeligt langt fra Holland, men som nu er rykket meget tættere på jer.

Møllen hejses op på omgangen, og trilles herefter forsigtigt ind i møllen og efterfølgende op på kværnloftet, med taljer og godt med muskelkraft. Foto: Per Gliese

Så er stenen næsten på plads på kværnloftet. Gennem hullet i gulvet og stenen, skimtes formand Peter Castberg. Foto: Kirstine Sturkenboom

Kirstine og Gerard Sturkenboom blev af møllelauget udnævnt til æresmedlemmer, med følgende begrundelse: En stor taknemmelighed for den store gave til møllelauget, i form af en kværnsten. Foto: Per Gliese

MUSEUM VESTSJÆLLAND, RINGSTED MUSEUM OG VINDMØLLE

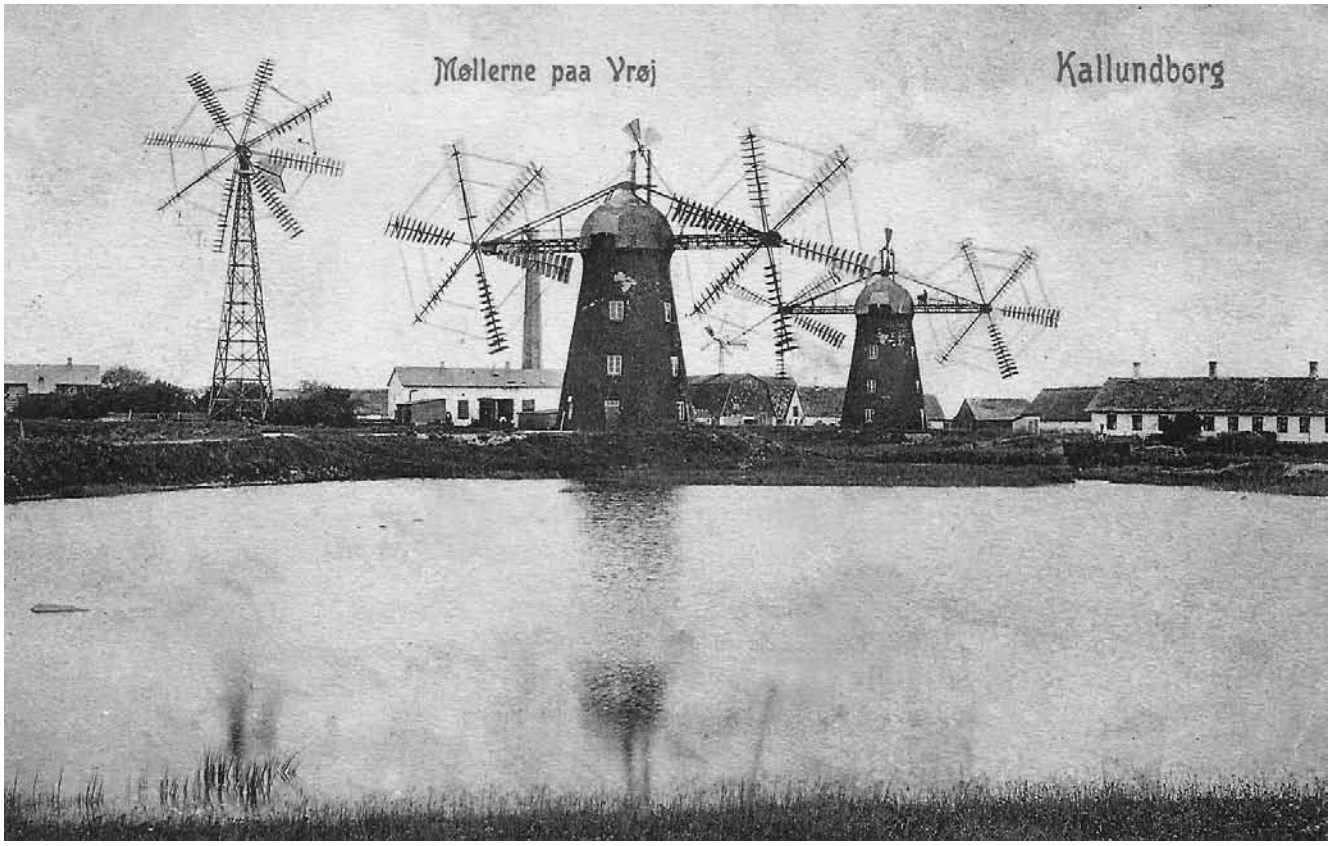

Omvisning i møllen
Udstillinger: En tidsrejse i Ringsted Kommune
Landbrug, natur og samfund 1900-2010
Skiftende særudstillinger og aktiviteter

Tirsdag, onsdag, torsdag 11-16, Søndag 11-16. Januar og enkelte helligdage lukket.
Særåbning og omvisning i udstillinger kan aftales.
Museumsbutik og café samt udendørs spiseplads til fri afbenyttelse.

Køgevej 41, 4100 Ringsted
http://historienshus.ringsted.dk
Mølle: Morten Sørensen Tlf. 20 22 51 91 eller 57 61 83 30.
Museum: Tlf. 72 10 01 69 eller ringsted@vestmuseum.dk

Ringsted Vindmølle drives som en selvstændig enhed med Ringsted Museum og Arkiv, der er en del af Museum Vestsjælland sammen med de kulturhistoriske museer i Odsherred, Kalundborg, Holbæk, Sorø og Slagelse.

Møllerne ved Vrøj ses her på gl. postkort fra omkring 1905, hvor de er helt intakte.
Foto: Per Glieses postkortsamling

Møllerne ved Vrøj

Naar undtages de Rejsende til og fra Sejerø, som indtil for faa Maaneder siden maatte passere Lille Vrøj (der ligger ca. 1 Mil Nord for Kalundborg og udgør en Del af Saltkærvigs Dæmning mod Kattegat), de Søfarende, der færdes i Sejerøbugten, og endelig Beboerne af selve Vrøj, er der næppe ret mange, der har set Genstandene for hosstaaende Afbildning. Da de imidlertid turde have noget mere end almindelig Interesse for os Danske, eftersom de er enestaaende i deres Slags, skal vi ofre dem en kort Omtale.

Trods det uvante Udseende vil man snart se, at det er to Vindmøller, vi har for os. Hvert af de store, murede Møllehuse har indtil i Fjor båret 4 Vinger; paa den ene Mølle havde rigtignok det ene Par faaet lovligt Forfald, men det blev ikke fornyet, thi der var netop Planer oppe om helt at reformere Vindmøllerne derude, saaledes at de kunde blive automatisk virkende, selvsvikkende og selvkrøjende, og medens man overvejede, hvilken Fremgangsmaade der helst skulde følges, opstod hos den tilkaldte Sagkyndige, Hr. Fabrikant Chr. Sørensen, Skanderborg, den Tanke, at forsyne hvert af de gode, solide Huse med et Par Jern-Vindmotorer, hvilende paa en Gitterdrager, der gaar gennem Hatten og drejer sig med denne, naar Krøjehjulet - over dens Top - ved skiftende Vindretning søger at stille sig i Flugt med Vinden, og samtidig - gennem et Hjulsystem - drejer Tvilllingemotoren tværs for Vinden, saaledes at denne paa sin Vej forbi Hustes Sider frit kan virke paa Vindfangene.

Naar der blæser en frisk Vind derude af saadan noget som en Snes Fods Hastighed i Sekundet - og det gør der 4 á 5.000 Timer om Aaret -, er det ganske fornøjeligt paa Afstand at se de 4 Rosetter - som Vifterne paa et Par kæmpemæssige Oldenborres Følehorn - svirre rundt i Luften; og kommer man ganske nær hen til dem, bliver Indtrykket ligefrem Imponerende.

Inden Omdannelsen har disse Huse nok de længste Møllevinger i Danmark, de var 90 Fod lange, og Halvdelen af dette Maal, Højden af et 4-Etageres Hus, maa man derfor forestille sig, at Møllehuset maaler fra Omgangen i Jordoverfladen og til Underkanten af Hatten. Jernvindfangene har nu en Diameter af 48 Fod - de naar kun halvt til Jorden - og Afstanden mellem Akslerne for Vindfangene i hver Tvillingmotor er ca, 65 Fod, saaledes at en saadan mellem de yderste Vingespidser spænder over ca. 113 Fod. Gennem koniske Hjul og de fornødne Aksler overføres Vindkraften til en hollandsk Jernskrue, der ligger i en Beton-Slutrende og pr. Time skruer ca. 15.000 Tdr. Vand op til Rendernes øverste Rand, hvorfra det har frit Afløb til Kattegat gennem en kort Kanal som den, hvori

Resterne af Vrøj møllerne i 1972, fotograferet af Anders Jespersen. Foto: A. Jespersen

vi paa Billedet ser den nærmeste Mølle spejle sig. Bagved og mellem Møllerne ses et Hjørne af den for Tiden ca. 2.000 Tdr. store Sø, der ønskes bebeholdt, og som afgiver de fra Nedbøren hidrørende Vandmasser, der aarlig skal udpumpes. Disse beløber sig med et rundt Tal til 100 Millioner Tønder, og de skal løftes 7 á 8 Fod for at kunne løbe af. Det er dette Arbejde, der tidligere besørgedes af Dampmaskiner og lignende kostbare Anlæg, som man har overdraget til de to bekrevne Møller, og da de nu i akkurat 1 Aar selv har bestridt dette Arbejde, og Søens Vandspejl i dag staar endog lidt lavere end for et Aar siden, kan man kun lykønske Leverandøren af dem, ovennævnte Hr. Chr. Sørensen, til det smukke Resultat. Dette er ensbetydende med en klækkelig Driftsbesparelse for det Selskab, der ejer Vigen, og som væsentlig af denne Grund nu ser en lysere Fremtid imøde for sit store og smukke Foretagende, idet man nu ganske rolig kan dyrke og bygge paa de for Tiden tørlagte 3.000 Tdr. Land, der ligefrem er taget fra Havet, og som betyder en Landvinding for dansk Agerbrug, saa stor, som om en Ø af Saltholms Størrelse var dukket op af Havet.

J.B.

Kilde: Verdens-Spejlet, 15. oktober 1905

Nordjyllands Historiske Museum
Møllehistorisk Samling, Hadsund

Fascineret af gamle møller? Så gå på opdagelse i udstillingen »**Stærkere end 100 mænd**« - en udstilling, der ved hjælp af genstande, plancher, audioguide, animationer og video fortæller om dansk møllebyggeri gennem tiderne.

Gruppebesøg med rundvisninger, filmforevisning eller foredrag arrangeres. Besøget kan kombineres med besøg på Havnø Mølle, og vi hjælper gerne med planlægning af møllebesøg i Nordjylland.

Museumsbutikken tilbyder et stort udvalg af møllebøger, videoer og møllesouvenirs. Vi sælger også på postordre. Se hjemmeside.

www.moelleforum.dk
Rosendalsallé 8, 9560 Hadsund.
Tlf. 9931 7460 • ila-kultur@aalborg.dk

Nær ved og næsten…

Af Susanne Jervelund

Der er, og skal være stor opmærksomhed omkring sikkerhed på møller. Det gælder både i forhold til mennesker og dyr, men også i forhold til mølleriets teknik.

I Dansk Møllerforening vil vi meget gerne være med til at sætte fokus på sikkerhed, og hvordan der kan arbejdes med at gøre ophold i og omkring møller til en god og sikker oplevelse. Heldigvis oplever vi ikke, at der ligefrem er beretninger om tilskadekomne. Men af og til dukker historier op, om hvordan et og andet er foregået, som bestemt er lærerigt for andre.

Det kan for eksempel være en beretning om, at der ved sne og frost kan være is på møllevingerne. Når solen skinner på møllen eller ved tø, kan denne is styrte ned og udgøre en fare for færdsel på omgangen eller under vingerne. Her er agtpågivenhed og afspærring et godt råd.

Det kunne også være historien om vindmøllen, hvor persebommen ikke er hængt rigtigt op på persekrogen - men hænger og vipper på kanten af krogen. En sjælden situation forhåbentlig, men der kan så ske det, at persebommen pludseligt falder ned og der er risiko for at møllen vil kunne bremses hårdt op under gangen, med fare for skader på vinger og gangtøj. Et råd er her at kontrollere om persebommen er i korrekt position inden man igangsætter møllen.

Der er måske også beretningen om vandmøllen, der var omdannet til naturskole. Der er kun folk på møllen i almindelig arbejdstid og ved et kraftigt regnskyl blev møllebygninger oversvømmet og der skete skader på stemmeværket etc. Her vil det være en god idé med en aftale om vagt, så der altid er en person der har ansvaret for at holde øje med vejret og vejrudsigten, samt hvordan vandstanden er i vandløb og mølledam.

Vi arbejder på at udarbejde tjeklister, som vil gøre det muligt at fange en lang række uønskede forhold, der kan udgøre et sikkerhedsproblem. Men - vi ved noget, og nogen har oplevet og set mere end andre! Hver især kan vi ikke vide alt. Men vi kan hjælpe hinanden med at blive bedre klædt på til at undgå uheldige og farefulde situationer. Med andre ord, så ønsker vi at indsamle erfaringer, gode råd og lærerige fortællinger fra både vind- og vandmøller. Alle indsamlede erfaringer behandles naturligvis diskret, og der viderebringes ikke navne på hverken møller eller folk. Ønsket er udelukkende, at vi skal lære, hjælpe hinanden og blive bedre.

Skriv gerne til redaktionen: Per Gliese, pergliese@gmail.com eller Susanne Jervelund: jervelund@gmail.com

---

Dansk Naturvidenskabsfestival 2015

Af Susanne Jervelund

Tema for Dansk Naturvidenskabsfestival 2015 er "Vidunderlige vilde verden". Det er også et emne, hvor der kan fortælles historier om vind- og vandmøller.

Der er god grund til at give skoleelever mulighed for at besøge en mølle i naturvidenskabsugen som er uge 39, fra den 21. til den 25. september 2015.

Alle kan deltage i det omfang de finder passende og relevant, og det er muligt at tilmelde sig via websiden http://naturvidenskabsfestival.danishsciencefactory.dk/Deltag Tilmeld aktivitet, og beskriv hvornår I holder åbent og hvor I bor, etc.

Voldsomt vejr, har haft betydning for møller både før og nu. Her bringes en beretning om oversvømmelse ved Vestermølle ved Skanderborg, som flere gange har været ramt af digebrud og vand i overflod:

I Skanderborg Amts Avis, 29. juni 1909 lød således: "En forfærdelig Natuurbegivenhed - Vester Mølle ødelagt af Ild og Brand - Lynnedslag og Skybrud - Store Værdier gaar til Grunde.

En Natuurkatastrofe på samme Tid saa storslaaet og grufuld, som vi heldigvis sjældent oplever her til Lands er i Gaar Eftermiddags og Aften indtruffet her. Den for sin fortryllende Naturskønhed bekendte Vester Mølle ved Skanderborg Storesø er bleven fuldstændig ødelagt ved Ildebrand og Oversvømmelse.

Ved Femtiden i Gaar Eftermiddags drog et heftigt Tordenvejr hen over Skanderborg og nærmeste Omegn. Det var ikke af lang Varighed, men til Gengæld saa meget hæftigere. Folk, der fra Skanderborg tilfældigt saa ud over Søen, kunde tydeligt se et af de første Lyn slaa ned i eller i Nærheden af Vester-Mølle paa den anden Side af Storesø; og mange Sekunder var ikke forløbet, før en Røgsøjle fra Møllen viste, at Lynnedslaget var sket i Møllen og havde antændt denne. Kort efter hævede Ildsøjler sig over Møllen, medens stærke Røgskyer vældede ud over Egnen.

(..)

Ved Halvsyvtiden var de antændte Bygninger til Dels nedbrændte; der var selvfølgelig endnu Ild i Bygningens Tømmer og lignende, men

Fortsætter på næste side

Faren for Ildens videre Udbredelse var afværget. Saa skete der imidlertid en ny ulykke, mere grufuld og i sine virkninger langt mere ødelæggende end Ildebranden. Bag Møllen og Stuehuset, adskilt fra disse ved en smal Have, en stor Jorddæmning og en høj Stensætning, ligger den første og mindste af de for deres enestaaende idylliske Skønhed kendte Mølledamme, omgærdede paa de andre Sider af skovbevoksede Skrænter.

(..)

Under normale Forhold var Vandspejlet i den lille Mølledam i Højde med Taget paa Møllen og Stuehuset, medens den store Mølledam atter laa betydeligt højere end denne. (..)

Foruden fra rige Væld har Mølledammene Tilløb fra Moser og Enge i Fruering, Skaarup og den nærmeste Egn deromkring. Men over denne Egn faldt der netop i Gaar i Forbindelse med Tordenen en aldeles forbavsende Mængde Vand. Vandstrømmene var saa voldsomme, at de pløjede mandshøje Render i Jorden. (..) Vandmasserne foer som brusende Elve ned gennem Dalbunden til den mindre Mølledam, der hurtigt fyldtes saa stærkt, at Dæmningerne ikke kunde holde. Snart blev der Brud et Sted, snart et andet, eller ogsaa banede Vandet sig nye Veje ud over Veje og Stier, ned gennem de brændende Bygninger, over Gaardspladsen, gennem Huse og Haver ned mod Søen. Medens Ilden blussede og knitrede i Træværket, der laa over de halvt væltede Mure, stod Vandet alenhøjt i Brandtomtens Bund. Og i større og større Mængder og med større og større Kraft væltede det frem, rev Murrester omkuld, skyllede alt væk, som laa i dets Vej. De brændende Bjælker styrtede ned og sluktes i Vandstrømmene, de gloende hede Sten dampede, saa alt til Tider var indhyllet i den tætteste Taage. Det var et gribende Syn at iagttage denne enestaaende Kamp mellem Ild og vand."

Voldsomt vejr og møller, kan blive en farlig kombination, hvilket dette gamle tyske postkort, rigtig godt illustrerer. Foto: Per Glieses postkortsamling

Historien fortsætter på dramatisk vis, med at også dæmningen ved den øverste Mølledam bryder sammen. De store bøgetræer rives med af de voldsomme vandmasser, som også forårsager endnu større skade på møllegården. Beretningen afsluttes således:

"Ved Titiden var Ødelæggelsen fuldendt. Af den idylliske Vester-Mølle med sine henrivende Mølledamme og skønne Haver med de plaskende Springvand, det gamle ærværdigt udseende Stuehus og det ejendommelige Møllehus - alt i alt en af de skønneste Pletter vort Land kan opvise - af dette var der nu kun sørgelige Rester tilbage."

Find flere historier om møller og storm og skybrud på www.dansk-moellerforening.dk

Kilde: Vestermølle - dit væsens rod, din fremtid. Redaktion Jørgen Lund. 2013.

Møllemøder i Midtjylland og på Fyn

Af: Søren H. Hansen

I en tid hvor møllerne står foran store udfordringer, er det vigtigt at alle erfaringer og ideer deles møllerne imellem. Man er jo ikke konkurrenter, men lidelsesfælder, der blot ønsker at bevare en mølle og formidle historie og kulturarv. Udover dette er der en masse praktiske udfordringer, som den enkelte mølle står alene med.

Med de regionale møllemøder er det netop erfaringer og ideer til det praktiske og det administrative arbejde med møllerne, der udveksles mellem deltagerne. Hver enkelt mølle er midt i en proces, hvor man går med overvejelser om hvordan næste skridt tages. Måske nabomøllen har været igennem samme proces, og er kommet skridtet videre. Dermed har de måske en masse nyttig erfaring man kan trække på?

Og hvad med fremtiden for møllerne? Og kontakten til kommunen, eller anden offentlig myndighed? For mange møller er det frivilligt arbejde der trækker læsset. Hvordan får man engageret flere frivillige?

Ja, der er udfordringer nok for møllerne at drøfte på møllemøderne.

De næste to møder afholdes på Fyn og i Midtjylland.

Mødet på Fyn afholdes: **den 19. september kl. 10, på Lumby Mølle, Slettensvej 294, Odense N.**

Mødet i Midtjylland afholdes: **den 26. september, kl. 10, på Bundsbæk Mølle, Bundsbækvej 25, Skjern.**

Har man ikke modtaget invitation, eller ønsker man mere info, kan man kontakte: Søren H. Hansen, tlf. 30 27 58 47, e-mail: mail@lumbymolle.dk

Alle er velkommen til at deltage i ALLE regionsmøder, forudsat at der er ledige pladser.

Dansk Møllerforening vil fortsat arbejde for at etablere årlige regionale møllemøder i hele landet, og har allerede fået startet møder op i de fleste regioner. Vi mangler dog stadig bl.a. Nordjylland, og Bornholm. Skulle der være nogen blandt læserne, der har lyst til at være med til at starte disse møder op, er man meget velkommen til at kontakte en fra bestyrelsen. Vi vil gerne være behjælpelige med den erfaring vi har fået med de allerede eksisterende møder.

Fællesmøde den 19. september 2015 på Løve Mølle

Af Ole H. Andersen

Løve Mølle er glad for at tage stafetten op og inviterer til fællesmøde d. 19. september 2015 kl. 10 på Løve Mølle, for området Syd og Vestsjælland. I skal selv have madpakke med, vi giver kaffe med kage (I skal tilmelde jer senest d. 17. september.)

Løve Møllelaug glæder sig til at være værter, og være med til at diskutere møllernes hverdagsproblemer og møllernes fremtid. Vi håber vi får et godt fællesmøde. De deltagende møller skal kort fortælle om deres mølles liv eller mangel på samme. Ordet er frit på Fællesmødet så jeg håber vi kommer vidt omkring. Det er ikke sikkert, at vi kan løse problemerne, med vi kan da forsøge at belyse problematikken. Sikkerhed i en mølle er et problem, der til dels er affødt af, at vi er mange amatører, der gerne vil hjælpe til i Møllen. Vi skal prøve om vi i fælleskab kan skrive en liste om uheldige hændelse (måske anonymt) også dem der ikke gav uheld. Derved får vi et grundlag for at lære om sikkerhed i møllen. Vores gæster i møllerne skal kunne færdes sikkert i en mølle og få en god oplevelse ved besøget. Færdsel i en mølle skal kunne foregå forsvarligt. Jeg har i sommer besøgt flere møller og et fællestræk jeg oplever, er at der mangler tilgang af nye kræfter og der går svind i erfaringerne. Det er

Løve Mølle med den nye omgang, som kan tages nærmere i øjesyn af deltagerne ved fællesmødet for Midt- og Sydsjælland den 19. september 2015. Foto: Ole Hedelund Andersen

ikke et stort problem men et problem der kan skyldes, at vi udadtil virker for "indspiste" så de tror der ikke er plads til dem. Det spørgsmål og flere til kommer vi til at snakke om. Hvis vingerne, gangtøj og kværnen fungerer, er det også en god oplevelse. En god møllerhistorie om livet i en mølle, hører også med til oplevelsen i en gammel mølle.

Vi på Løve Mølle har de seneste par år, renoveret for ca. 2 mio. kr. Derved har vi også oplevet/lært at møllebyggerarbejdet er uvant for en almindelig tømrersvend, men der læres meget hvis der er interesse. Møllebyggerhåndværket skal helst bevares i mange år. Det er et fint håndværk, hvor der også er brugt stort tømmer der er tilpasset fint med mange detaljer. Reparation af en mølle er reparation af et "kunsthåndværk" der ved nærmere iagttagelser viser at der er kælet for detaljerne.

Når vi fortæller om det gamle møllebyggerhåndværk skal vi passe på med at nedgøre nutidens tømrere, for det er de færreste der fået lov at afprøve "håndværket" som møllebygger. Vores tids tømrer slår ikke søm i, han bruger en sømpistol eller en skruemaskine, og det er godt nok til hverdag, men ikke som møllebygger.

Vi har mange emner at debattere så der bliver helt sikkert grundlag for, at vi kan se frem til flere gode fællesmøder i fremtiden.

Tilmelding senest 17. september til Formand for Løve Møllelaug.

Mail: Olehedelund@mail.dk eller tlf: 20 31 93 20 eller 58 86 93 20

Den smukt beliggende Skamstrup Mølle på Sjælland, dannede rammen om forårsmødet for de Sydsjællandske Møllelaug. Foto: Per Gliese

Fællesmøde for møller i Sjælland Syd

Af Gitte Husballe

Den 7. marts 2015 blev der holdt fællesmøde for møllelaug på Sydsjælland. Deltagerne kom fra Viemose Mølle, Løve Mølle, Skamstrup Mølle, Lumsås Mølle og Herluflille Mølle.

- I det opvarmede møllehus startede vi med kaffe og boller bagt af møllens hvide hvedemel. Vi havde en god dag, og et godt og informativt møde.
- Hvilke korntyper maler vi og hvor meget af det sælger vi? Det varierer meget. Ølandshvede er ikke et hit. Det er dyrere, og sværere at bage af. Det ikke er muligt for os at søge den store fødevaregodkendelse. Vi må nøjes med at sælge mel i møllerne i mindre mængder.
- Det er et problem, at skolerne ikke har råd til transport ud til møllerne. Det kan være en idé, at lave en aftale med en lokal matematiklærer om at regne på tandhjul osv. Materialet kan bruges år efter år. Eleverne skal deles op i små hold i møllen, for at få nok ud af opgaverne. God ide at veje eleverne på den store vægt, når det er elever fra de mindre klassetrin.
- Viemose: ejerforhold endnu ikke helt på plads. Problemet er prisen for et stykke jord, der naturligt skal høre til møllen. Penge som møllelauget ikke har. Viemose spørger om gode råd. Der er et par deltagere, der tilbyder at mødes med Viemose og prøve at finde nogle muligheder.
- Herluflille: Der er nye kværnsten på vej fra Holland. Kr. 35.000 dog på grund af en speciel aftale pga. et privat bekendtskab. Langsaven er nu klar til brug
- Lumsås: Formændene fra områdets foreninger mødes gerne, i samarbejde foreningerne i mel-

lem. Det er ok at bede om hjælp hos frivillige i de andre foreninger.

- Løve: teknikken og hatten er nu færdig. Nu arbejdes der på omgangen. Der kommer QR kode på inventaret i møllen. Det er jo fremtiden, og giver gode oplysninger til gæsterne på deres Smartphone.
- Skamstrup: Vi har store problemer med alger på nordsiden af møllekroppen. Malingen på vinger har holdt dårligt. Det tilrådes at rense vinger og krop med damprenser før maling. Derefter behandling med svampedræber og grunder. Man kan evt. blande svampedræber i malingen. Beckmanns farver anbefales som et billigt sted at handle. Algedræber i malingen er ikke en mulighed på Skamstrup da møllen er tjæret.
- Det kan være et problem, at lave og vedligeholde hjemmesider. Opfordring til møllerforeningen om at lave kurser, eller en standard hjemmeside som man nemt kan anvende og udfylde med møllens oplysninger. Måske skulle hvert lille lokalområde lave en hjemmeside, så turister kan danne sig et overblik over hvad de kan se i området. Vi har alle svært ved at tiltrække unge til laugene. De er bedst til at styre en hjemmeside, så her er måske en mulighed for at fange deres interesse.
- God ide at håndplukke nogle mennesker til et introduktionsmøde, og fortælle dem om arbejdet med en mølle. Giv dem f.eks. en møllehåndbog at læse i. Det vil sikkert fange nogles interesse for møllen.
- Visit farmen er en app som tilbydes af Landsforeningen for landboturisme. Kig på www.visitfarmenapp.dk for pris og tilmelding. Der er allerede flere møller med.
- Danmarks museer app. Kan alle komme gratis med i. Se www.danmarksmuseer.dk
- Der skal QR kode på vores plakater som leder til møllens hjemmeside. Telefonen er et vigtigt planlægningsredskab.
- Nogen har set et stort banner med QR kode, som kan scannes ved langsom kørsel hængt op i nærheden af en attraktion.

Og så gik alle en Rundtur i møllen, hvor der blev talt om mange detaljer og løsninger.

- Frokost med medbragt madpakke og en smagsprøve på Skamstrup Mølles Mølleøl. Der var så livlig snak, at det var svært at stoppe dem igen, så dagens emner igen kunne komme på banen.
- Løve Mølle har købt nye sejl fra en sejlmager i Skælskør, LJ Sejl. De er i et ret let materiale, og koster kr.18.000. Kvalitet er: Sunbrella pressenningsdug, som er vejrbestandigt og uv-behandlet så det kan tåle solen, sytråden er samtidig uv-behandlet.
- Skamstrup har prøvet at få vasket og imprægneret et sæt sejl for nogle år siden. De holdt kun 4 år. De nye bomuldssejl fra sidste år er allerede grimme og grønne. Hvorfor? Og hvad gør vi ved det? Der var ikke lige nogen gyldne løsninger..
- Lumsås kører med sejl der er 25 år gamle. Det er rundt om lapperne, de går i stykker igen. Den Lille Mester i Havnebyen på Sjællands Odde står for reparation.
- I Løve havde tandkransen tendens til at arbejde sig udad, så samlingerne blev for brede, og hjulet derfor ville kamme over. Den nu fået et spændebånd på om kransen for at holde på den. Kendt problem, og løsningen er brugt flere steder med succes.
- Møllernes hverdags-økonomi. Hvordan får de enkelte møller det hele til at hænge sammen?
  - Boder til julemarked kan godt gå**,** når der er 800-1000 gæster. Hos de fleste kører møllen ikke, men hos Herluflille kører vingerne, og gæsterne siger det er specielt at hente juletræ i en aktiv mølle.
  - Mobile Pay og andre betalingsløsninger på telefon er fremtiden. Se andet sted i bladet.
  - Blomsterbyttemarked hvor man lejer et lille stade af møllen, og der sælges drikkevarer, er afprøvet på Herluflille Mølle. Ikke noget stort udbytte, men det skal jo også lige startes op.
  - I Skamstrup går andespil og julemarked fint med pænt overskud. Mobilmastens lejeindtægt er god at have.
  - Hvordan får de enkelte møller nye medlemmer, og frivillige. Udsættes til næste møde.

Eventuelt. Ny procedure vedrørende tilmelding til og bestilling af materialer til mølledagen.

Afslutning

Næste mødested og -dato

Vi håber at alle 15 møllelaug vil være repræsenteret. Derfor skal vi være på Løve Mølle som har god plads til os alle.

Den 19. september 2015

Havnø Møllelaug havde besøg fra Japan

Af: Lise Andersen

Fredag den 14. august havde Havnø Mølle besøg af to japanere med deres tolk. De to japanere, Yoshiyuki Shiratori og Yuichirou Ohya, skulle lære at køre med en gammel dansk vindmølle.

Japanerne kom fra Funabashi, der er Odenses venskabsby. I Funabashi har man en H.C. Andersen-park, hvor man i 1994 fik bygget en kopi af en dansk vindmølle. Man valgte dengang at lade Møllebygger John Jensen Aps bygge møllen. Det er den samme møllebygger, som har restaureret Havnø Mølle og firmaet drives i dag af John Jensens søn Michael Jensen.

I Japan har man altid spist ris, og der er ingen tradition for kornmølleri, så nu mangler man nogen, der forstår at køre med møllen i den populære H.C. Andersen-park. De havde derfor bedt møllebygger Michael Jensen om at arrangere et kursus for dem. Møllebyggeren afholder i forvejen en del kurser for frivillige møllere sammen med museumsinspektør Lise Andersen fra Møllehistorisk Samling i Hadsund, så det var naturligt for ham at henvende sig til hende, og med tolkebistand gennemførte de den praktiske del af kurset, hvor japanerne lærte om vedligeholdelse og kørsel med møllen. Sammen med Havnø Møllelaug fik de lov at male ca. 100 kg rugmel.

Vejret var perfekt – solskin og god malevind.

Som afslutning fik de to japanerne et diplom, der godtgør at de er uddannede "møllepassere", og der var naturligvis også den helt traditionelle gaveudveksling, som det sig hør og bør, når man har med japanere at gøre. Gæsterne gav museumsinspektør Lise Andersen et par fine vifter, og til hele møllelauget var der oplysende materiale og postkort fra deres hjemby Funabashi og en

Funabashi møllen med fulde sejl i 1994. Foto: Michael Jensen

Så var det Yuichirou Ohyas tur til at sætte sejl. Foto: Lise Andersen

Gruppebillede. Fra venstre: møllepasser Søren Hjorth Kjær, møllebygger Michael Jensen, museumsinspektør Lise Andersen, møllepasser Henry Poulsen, Yoshiyuki Shiratori, museumshåndværker (og møllepasser) Tommy Mathiesen og Yuichirou Ohya. Foto: Havnø Møllelaug

del lækkerier i form af japanske kager og snacks. Værterne kvitterede med et par møllebøger og den gode Havnø Mølledram. Havnø Mølles Venner havde sørget for en god og styrkende dansk frokost med sild og dansk smørrebrød og selvfølgelig var der typisk dansk wienerbrød til kaffen.

Det var en utrolig vellykket dag, hvor japanerne gav udtryk for at have lærte en masse og nu følte sig trygge ved at skulle hjem og køre med deres egen mølle. Værterne havde til gengæld lært en hel masse om Japan, som vi ikke vidste i forvejen.

Inden den praktiske dag på Havnø Mølle, havde japanerne været på besøg på møllebygger Michael Jensens værksted i Sneglerup og tre sjællandske møller.

Først var de i Ringsted Mølle, hvor møller Morten Sørensen viste dem den spændende mølle, hvor der dog desværre var for lidt vind, til at møllen kunne køre ved vindkraft. Efterfølgende blev de bespist på den lokale Rådhuskro, med den nyudpegede danske nationalret: stegt flæsk med persillesovs. Dagen efter gik turen videre mod Tadre og Lumsås møller, som også havde glæde af deres besøg.

TIMS generalforsamling i Sibui

I juni 2015 blev der holdt generalforsamling i The International Molinological Society. Det skete i forbindelse med afholdelse af det 12. symposium i Rumænien.

Det næste symposium vil blive afholdt i Berlin, Tyskland i august 2019, mens den korte såkaldte "midterm-tour" går til UK i 2017. Planlægningen af begge arrangementer er godt på vej.

TIMS GPS-database på www.molinology.org har nu 8400 møller med foto og 10.700 uden. Der arbejdes derudover med en ny mølledatabase, som Ansger Ramacher snart vil præsentere.

Lise Andersen udtræder som TIMS' regionale repræsentant i Skandinavien, nyt bestyrelsesmedlem og regional repræsentant er svenskeren Dag Midboe.

Under debatten blev det drøftet om TIMS skal have en medlemstilgængelig medlemsliste. Det besluttes af bestyrelsen.

Bladet International Molinology vil blive lagt på websiden, og blade frem til 2012 vil være tilgængelige i det digitale arkiv.

EU´s vandrammedirektiv og konsekvenserne for vandmøller blev også vendt. Der var enighed om, at TIMS ikke kan gøre noget. Holdningen er, at det er de enkelte vandmølleejere der lokalt skal medvirke til at der findes acceptable løsninger.

Møllenoter

Restaurering af Rørvig Mølle koster 7 mio. kr.

Det vil anslået koste op mod 7 millioner kroner, hvis Rørvig Mølle skal restaureres, så den atter er funktionsdygtig.

Det oplyser formand for Rørvig Mølle Bo Bræstrup, og næstformand Rørvig By og Land. Problemet er, at møllen har sat sig gennem årene. Fundamentet er ikke vandret, og det skal derfor oprettes, hvilket formentlig fordrer, at hele møllekroppen skal løftes af, forklarer Bo Bræstrup. Formanden forudser, at det kan blive svært at skaffe så mange midler fra fonde og offentlige institutioner, som støtter restaurering af møller.

Så dels undersøger vi en opdeling i flere underprojekter, og dels undersøger vi, om vi kan finde en simplere og mindre omfattende fremgangsmåde i restaureringen, siger Bo Bræstrup.

Han henviser til, at møllen blev bygningsfredet i 1948, så alt restaureringsarbejde skal godkendes af Kulturstyrelsen. Rørvig Mølle blev tilbage i 1928 overtaget af Rørvig Naturfredningsforening, som dengang hed "Foreningen til Værn om Rørvig Sogns Naturskønhed". Foreningen havde indsamlet 550 kr. til købet, 1.000 kr. til istandsættelse af møllehatten og 1.000 kr. til fremtidig vedligeholdelse. En stor anlagt fest på Højsandspladsen i juli 1929 indbragte yderligere 3.000 kr. (svarende til omkring 100.000 kr. i dag – red.) til udskiftning af spån og reparation af vinduer og døre, kampestensgrund og stensætning.

I 1952 gennemgik møllen en hovedreparation og i 1977 fik møllen efter et par vingeløse år under en større restaurering med bistand fra Nationalmuseet nye møllevinger, monteret på en mølleaksel fra en anden mølle.

I 1982 fik møllen igen nyt krøjeværk, og i 1999 i indsamlede foreningen knap en halv million kroner til restaurering af møllehatten.

I 2000 fik Foreningen Rørvig By og Land støtte til en ny mølleaksel, som endnu ikke er opsat. I april 2004 støttede Kulturarvsstyrelsen udarbejdelsen af en rapport om et oplæg for restaurering af møllen. Møllen er ualmindelig velbevaret med mange originale dele og et næsten intakt maskineri.

Efter fusionen mellem Rørvig Naturfredningsforening og Bevaringsforeningen for Rørvig Sogn til Foreningen Rørvig By og Land ejes møllen i dag af denne forening, hvor den administreres af foreningens Mølleudvalg.

Kilde: Nykøbing Avis den 25. juni 2015

Maderup Vindmølle restaureres nu.

I eftersommeren 2015 begyndte en længe tiltrængt restaurering af Maderup Vindmølle, så den igen kan arbejde og male korn til mel.

Maderup Vindmølle har siden genopstillingen i Den Fynske Landsby i 1940'erne haft en svaghed i den bærende konstruktion, som gennem tiden er blevet forværret af insektangreb, råd og ikke mindst store storme. For at redde møllen og gøre den køreklar igen, er det nødvendigt at nedtage vingerne og møllehatten, og herefter skal selve møllekroppen restaureres, der skal laves nye vinger og mølleværket skal klargøres. Vi har været så heldige at modtage støtte fra Augustinusfonden samt fra Aslaug og Carl Friis' Legat, så det er muligt i eftersommer og efterår 2015 at tage fat på første del af restaureringsprojektet. Vi er fondene meget taknemmelige for deres bidrag.

Restaureringsprocessen kommer til at forløbe i fire faser.

Fase 1: Vindmøllens hat og vinger tages ned, og stråene fjernes. Derefter er møllebygger Michael Jensen klar til - sammen med Den Fynske Landsbys tømrere - at reparere de bærende tømmerkonstruktioner i selve møllekroppen. Dette arbejde startes op 1. august 2015 og vi forventer, at det varer til midt i november måned.

Fase 2: I projektets anden fase skal der foretages reparationer af møllens bevægelige dele. Krøjeringen (den ring, møllehatten hviler på), ottekanten (underlaget for krøjeringen), broværk og maskineri inde i møllen skal repareres. Dette arbejde er endnu ikke finansieret og tidssat.

Fase 3: Der skal fremstilles et nyt krøjeværk. Det er vindmøllens drejemekanisme, som betyder, at man kan dreje vingerne, så de står rigtigt i forhold til vinden. Møllehatten skal restaureres og bremsen skal laves. Dette arbejde er endnu ikke finansieret og tidssat.

Fase 4: Til sidst fremstilles nye vinger til møllen, og det hele monteres og prøvekøres. Dette arbejde er endnu ikke finansieret og tidssat.

Kilde: museum.odense.dk

Vognmand Carsten Larsen sørgede for transporten af "Næstvedvejens Mølle" til Sneslev.
Møllebygger Jørn Nilsson ser til at undermøllen kommer pænt over hækken.
Foto: Per Gliese

"Næstvedvejens Mølle" har holdt flyttedag.

Den seks meter høje modelmølle som har stået på Næstvedvej 241 E i Ringsted, i ti år, har nyligt holdt flyttedag. Årsagen er at ejerne, Maibritt & Per Gliese, er flyttet fra huset på Næstvedvej til et mindre rækkehus i byen Sneslev, mellem Ringsted og Haslev.

Modelmøllen blev bygget i 1968 i Veksø, af nu afdøde tømrermester Ove Christiansen, og blev siden flyttet til Nyk. Sj, Jyllinge, Ringsted og nu Sneslev. Møllen blev flyttet af firmaet Ole Larsens Vognmandsforretning fra Ringsted, med hjælp fra møllebygger Jørn Nilsson fra Løve. Det tog i alt to timer, med nedtagning, flytning og placering i haven i Sneslev.

Der forestår nu ventetid på diverse tilladelser for opsætning af hele møllen på sognevejen i Sneslev, hvor møllen står i to dele. Der skal tilladelser fra Andelsboligforening, Grundejerforening og Ringsted Kommune, inden den endelige opsætning kan foregå. Så nu er der kun at håbe på det bedste.

Kilde: Per Gliese

Skovsgård Mølle ved Slagelse har nu ventet længe nok på den restaurering, som nu er i gang.
Foto: Per Gliese

Nu sker der noget på Skovsgaard Mølle

I mange år har Skovsgaard Mølle, stået og været meget forsømt. Sidste år blev der dog udskiftet et par vinduer og en dør, ligesom der blev sat et midlertidig tag på møllen, så man fik sat en stopper for indtrængende regn.

I midten af august startede så den egentlige renovering af møllen, som er gjort mulig takket være en støtte på godt en million kroner fra forskellig side.

Som omtalt i Sjællandske tilbage i februar, har A.P. Møllers Fond givet 650.000 kroner, mens Brand af 1848 Fond i Sorø har givet 100.000 kroner til hjælp til fremstilling af en ny møllehat. Skovsgaards mølles hat er af typen, omvendt bådform og er ikke set på særlig mange møller på Sjælland.

Kulturstyrelsen har bevilget 350.000 kroner til, at man kan få istandsat den murede underdel, som består af munkesten, der angiveligt er nedrivningssten fra Antvorskov Klosterruin. Det er det arbejde, som nu er i gang, under stor medie-bevågenhed. Murerfirmaet E. Sunekær & Sønner fra Ringsted, der blandt andet også udfører meget arbejde på kirker, er i fuldt sving med sandblæsning, som følges op med reparation af murværk, filsning og kalkning.

Håber at være færdig om tre år

Arbejdet følges naturligvis med stor iver af mølle-formand Jørgen Hermansen, der jo i mange år har kæmpet for at få renoveret møllen og for at få lavet et projekt, hvor møllen skal fungere i samspil med Skovsgaard Bagerimuseum, som Hermansen også er leder af. Hvis vi kan få bevilget penge i samme hastighed som i øjeblikket, kan vi måske være færdig med projektet om tre år, siger Hermansen mens han betragter arbejdet sammen med kasserer Rita Hansen, som skyder på, at der skal bruges et sted mellem 10 og 15 millioner kroner, før alt er klar. Og "alt" betyder i den forbindelse, at møllen så ikke alene vil være færdigrestaureret, men også etableret som et arbejdende museum. Det skal være sådan, at vi kan gå op på møllen og hente melet til brug i bagerimuseet, siger Rita Hansen.

Spåner op og vinger på

Når murværket er klar, vil der også i år blive opsat en ny omgang på møllen. Halvdelen af den gamle, blæste ned ved stormen i 1999. Møllebygger Jørn Nilsson fra Løve er ved at lave en ny omgang hjemme på værkstedet, og når der forhåbentlig bliver penge til det, vil han også fremstille nye vinger. Der skal også sættes nye spåner på siden af møllen. De skal sættes på med søm, som ikke ruster, hvilket var problemet med de søm, som spånerne blev sat op med tilbage i 1950-erne. Der skal også laves et møllelaug, og grunden, møllen står på, skal udmatrikuleres. Vi køber møllen af Christian Lading fra Skovsgaard, som kommer med i bestyrelsen af det nye møllelaug, siger Jørgen Hermansen.

Afklaringen af møllens ejerforhold har man efter hvad Sjællandske erfarer ventet på i Slagelse Kommune, som er søgt om et tilskud på 350.000 kroner. Herudover skal man så igen i gang med at søge penge i fonde og i Kulturstyrelsen. Forhåbentlig lykkes det, da der også skal findes penge til reparationer af mølleskroget/kroppen og alt det indvendige gangtøj.

Kilde: Sjællandske den12.august 2015

Første fase af restaureringen, er møllens mure som skal sandblæses og repareres. Foto: Per Gliese

Borbjerg Mølle Kro

– mellem Hjerl Hede og Holstebro

- ★ Restaurant - Bar - Gårdhave
- ★ Selskabslokaler op til 200 personer
- ★ Konferencerum/mødelokaler (AV-udstyr)
- ★ Egen 9-hullers golfbane - Petanque
- ★ Have med udendørs servering
- ★ 23 dobbeltværelser - Gæstehus
- ★ Sauna - Billard - Bordtennis - Dart
- ★ Robåde - Kanoer - Vandcykler
- ★ Mulighed for fiskeri - Legeplads
- ★ **Møllemuseum**
- ★ BOMA (afrikansk pælehus)
- ★ Vandrestier
- ★ Dyrefold med lamaer, heste, geder, æsler og gæs

Borbjerg Møllevej 3 · Borbjerg · 7500 Holstebro
Tlf. 9746 1010 · Fax 9746 1646
Internet: www.borbjergmill.dk · info@borbjergmill.dk

– også det rigtige sted til familie- og firmafester, kurser, møder og weekend-ophold.

PHOENIX PAINT

Lindelse Mølle 1828

Linoliemaling fra Phoenix Paint på Langeland

Phoenix Paint er en nystartet farve- og lakfabrik, som producerer linoliemaling til alle typer træværk.

Linoliemaling fra Phoenix Paint har en lang række gode egenskaber:

- Høj dækevne – giver fuld dækning i første strøg.
- Nem at påføre – kan trækkes langt og løber ikke.
- Gode tørringsegenskaber – tørrer i løbet af 1 døgn ved 20 ^{O}C.
- Fremstilles som standard program i 12 udvalgte farver, der omfatter de farver, som har været anvendt i gennem tiderne over hele landet til vore gamle huse, møller og gårde.
- Farverne er: Hvid – grå umbra – okker – rød okker – svensk rød – dodenkopf – brun umbra – almueblå – almuegrøn – sort – portgrøn - pariserblå.
- Desuden fremstilles tranparente farver: teak – pine – mahogni.
- Linoliemalingerne er fri for opløsningsmidler og leveres klar til påføring.
- Til store arealer, hvor man ønsker at påføre ved sprøjtning, leveres i en sprøjtekvalitet.

Produktprogrammet omfatter:

- Træ- og murvask mod grønne belægninger
- Linoliegrunder
- Linoliemaling - indendørs
- Linoliemaling – udendørs (indeholder effektive fungicider)
- Blymønjemaling
- Sokkelmaling sort
- Kalk i færdigblandede farver – klar til brug

Malingen leveres direkte fra fabrikken til dig som forbruger, altså ingen fordyrende mellemled.

Bestilling kan ske til:

Phoenix Paint – Møllebanken 1 - 5900 Rudkøbing
Telefon: 6251 2828 - Mail: info@phoenix-paint.dk - www.phoenix-paint.dk

Hvis man selv vil hente malingen, så kan dette ske på

Lindelse Mølle - Møllebanken 1 - Lindelse - 5900 Rudkøbing
www.lindelse-molle.dk

Fa. Karl D Petersen

håndværk gennem 185 år

Møllerestaurering

Siden 1827, har vi i familiefirmaet Fa. Karl D. Petersen drevet håndværk af høj kvalitet. Vi gør en særlig indsats for at sikre fremtiden for de historiske vind- og vandmøller, og hjælper gerne med at udarbejde ansøgning af midler til restaurering af din mølle.

For at sikre den bedste kvalitet i vores arbejde med vind- og vandmøller, samarbejder vi hver gang med dygtige og erfarne møllerestauratører. Vi uddanner løbende vores medarbejdere i de gamle håndværkstraditioner bl.a. gennem den anerkendte "Restaureringsuddannelsen".

Vi har udført restaureringsopgaver på bevaringsværdige bygninger og møller for private, kommune, region og stat. Herudover har vi udført beredskabsplan i forbindelse med brand.

Ring på telefon **74 46 12 19** for evt. fremvisning af projekter og referencer, eller se mere på vores hjemmeside **www.karldpetersen.dk**

Vibæk vandmølle

Nyt vandhjul, vandrende og stigbord · Bilning af kværnsten · Udskiftning af tænder i robinie-træ på kamhjul · Justering, smøring og igangsætning af mølleri

Returneres ved varig adresseændring

POST B
PP DANMARK

Dansk Møllerforening · Søren H. Hansen · Louisevej 5, Lumby · 5270 Odense

